

Briuselis, 2023 m. gegužės 23 d.
(OR. en)

9616/23

RECH 190
EDUC 169
PI 77
DIGIT 96

POSĖDŽIO REZULTATAI

nuo: Tarybos generalinio sekretoriato
data: 2023 m. gegužės 23 d.
kam: Delegacijoms

Ankstesnio
dokumento Nr.: 8827/23

Dalykas: Kokybiška, skaidri, atvira, patikima ir nešališka akademinė leidyba
– Tarybos išvados (patvirtintos 2023 m. gegužės 23 d.)

Delegacijoms priede pateikiamos Tarybos išvados dėl kokybiškos, skaidrios, atviros, patikimos ir nešališkos akademinės leidybos, kurias Taryba patvirtino 2023 m. gegužės 23 d. įvykusiame 3949-ame posėdyje.

**TARYBOS IŠVADOS DĖL KOKYBIŠKOS, SKAIDRIOS, ATVIROS, PATIKIMOS IR
NEŠALIŠKOS AKADEMINĖS LEIDYBOS**

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

PRIMINDAMA

- savo 2015 m. gruodžio 1 d. išvadas dėl mokslinių tyrimų etikos¹, kuriose pripažįstama atvirojo mokslo kaip mokslinių tyrimų etikos principų stiprinimo mechanizmo svarba ir tai, kad mokslinių tyrimų etika padeda užtikrinti atvirąjį mokslą;
- savo 2016 m. gegužės 27 d. išvadas dėl perėjimo prie atvirojo mokslo sistemos², kuriose pripažįstama, kad atvirasis mokslas turi potencialą gerinti mokslo kokybę ir didinti jo poveikį visuomenės labui;
- savo 2022 m. balandžio 5 d. rekomendaciją dėl Europos aukštojo mokslo institucijų ryšių užmezgimo siekiant veiksmingai bendradarbiauti³, kurioje pabrėžiama, kad svarbu remti atvirojo kodo sprendimų, skirtų bendriems uždaviniams spręsti, testavimą ir bandomąjį naudojimą, taip prisidedant prie aukštojo mokslo sistemų sąveikumo, skaitmeninio pasirengimo, duomenų nepriklausomumo ir atsakomybės;

¹ Dok. 14853/15.

² Dok. 9526/16.

³ OL C 160, 2022 4 13, p. 1–8.

- savo 2022 m. birželio 10 d. išvadas dėl tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje principų ir vertybių⁴, kuriose raginama taikyti atvirojo mokslo praktiką siekiant abipusiško mokslinių tyrimų rezultatų konsolidavimo ir sklaidos taikant sistemas ir strategijas, orientuotas į atvirą ir tiesioginę prieigą prie mokslinių publikacijų, ir pritariama tyrėjų teisėms skelbti, skleisti ir atvirai komunikuoti šių mokslinių tyrimų rezultatus ir duomenis ir jais dalytis, be kita ko, pasitelkiant mokymąsi ir mokymą, taip pat burtis į atstovaujančias profesines ar akademines organizacijas nepatiriant jokių nepalankių sąlygų dėl sistemos, kurioje jie dirba, arba dėl cenzūros ar diskriminacijos;
- savo 2022 m. birželio 10 d. išvadas dėl mokslinių tyrimų vertinimo ir atvirojo mokslo įgyvendinimo⁵, kuriose pabrėžiama, kad reikia sudaryti sąlygas nekliudomai prieigai prie viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatų, leidinių bei duomenų ir sąlygas jais pakartotinai naudotis mokslinių tyrimų tikslais ir pabrėžiama atvirojo mokslo ir tiesioginės atvirosios prieigos prie mokslinių tyrimų srities leidinių teikiama nauda, taip daugiakalbystės teikiama nauda platesnei komunikacijai apie mokslinių tyrimų rezultatus,

Siekiant atviros, nešališkos ir tvarios akademinės leidybos sistemos

1. PRIMENA, kad akademinė leidyba skelbiant publikacijas žurnaluose šiuo metu yra pagrindinė akademinė priemonė mokslinių tyrimų rezultatams ir naujoms mokslinėms žinioms skleisti; PAKARTOJA, kad svarbu paspartinti perėjimą prie atvirojo mokslo, kad skatinant mokslinių tyrimų rezultatų skaidrumą, prieinamumą, įvairovę, pakartotinį naudojimą, atkuriamumą ir patikimumą būtų pagerinta mokslinių tyrimų kokybė, padidintas jų veiksmingumas ir poveikis, kad atvira prieiga prie mokslinių publikacijų, įskaitant jų pakartotinį naudojimą, yra vienas iš pagrindinių atvirojo mokslo sistemos elementų ir kad reikia imtis veiksmų siekiant užtikrinti, kad šie tikslai būtų remiami akademine leidyba;

⁴ Dok. 10125/22.

⁵ Dok. 10126/22.

2. PAŽYMI, kad skaitmeninė pertvarka, nors dėl jos ir kyla iššūkių, ir toliau teikia galimybių tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmenimis taikyti naujus veiksmingos ir efektyvios akademinės leidybos metodus, pvz., internetinės leidybos priemonės, įvairių mokslinių tyrimų visose srityse rezultatų saugyklos ir platformos, tačiau didžioji dabartinės sistemos dalis yra grindžiama verslo ir veiklos modeliais, kuriuose dar nevisiškai išnaudotas skaitmeninimo potencialas, visų pirma kiek tai susiję su platėjančiu mokslinių tyrimų rezultatų, kurie tampa vis svarbesni, pvz., duomenų rinkinių, programinės įrangos ir mokslinių tyrimų protokolų, spektru, ir PABRĖŽIA, kad svarbu investuoti į e. infrastruktūrą, skaitmenines ir novatoriškas priemones ir pajėgumus;
3. AKCENTUOJA, kad akademinė leidyba turėtų būti remiami esminiai akademinės laisvės, mokslinių tyrimų etikos ir mokslinės kompetencijos principai, taip pat kuo didesnis mokslinių tyrimų rezultatų prieinamumas ir pakartotinis panaudojimas, kartu taip pat remiant mokslinių tyrimų bendruomenės ir jų tarpdalykinį bendradarbiavimą, ir PABRĖŽIA, kad mokslinė praktika, kuria užtikrinamas atkuriamumas, skaidrumas, dalijimasis, tikslumas ir bendradarbiavimas, yra svarbi priemonė siekiant sukurti leidybos sistemą, kuria būtų reaguojama į demokratinės, modernios ir skaitmeninės visuomenės iššūkius; PABRĖŽIA, kad publikuojant mokslinius tyrimus, kuriems naudojamos viešosios lėšos, tiesioginė ir neribota atvira prieiga turėtų būti norma, kai taikoma skaidri kainodara, atitinkanti leidybos paslaugas, o išlaidų nepadengia atskiri autoriai ar skaitytojai;

Ivairovės rėmimas ir teisingumo užtikrinimas akademinėje leidyboje

4. PRIPAŽIŠTA, kad įvairių disciplinų leidybos praktika skiriasi, ir PABRĖŽIA, kad kai kurie leidybos formatai, pvz., monografijos, knygos ir ilgo teksto formatai, ypač socialinių ir humanitarinių mokslų srityse, turėtų būti toliau remiami, kartu skatinant leidybą taikant atviros prieigos principą ir sudarant sąlygas bendrai egzistuoti įvairiems formatams, taip pat leidybai įvairiomis kalbomis;

5. PAŽYMI, kad dabartinę akademinės leidybos sistemą valdo įvairios pelno siekiančios ir pelno nesiekiančios organizacijos, ir su susirūpinimu PRIPAŽIŠTA, kad didėjančios išlaidos, susijusios su mokėjimo užtvaramis dėl prieigos prie mokslinių publikacijų ir akademinės leidybos, lemia nelygybę ir tampa nepakeliamos viešiesiems mokslinių tyrimų finansuotojams ir institucijoms, atskaitingoms už viešųjų lėšų panaudojimą, todėl mažėja moksliniams tyrimams skiriamas finansavimas;
6. PABRĖŽIA pelno nesiekiančių, akademinio požiūriu atviros prieigos leidybos modelių, pagal kuriuos autoriams ar skaitytojams netaikomi mokesčiai ir pagal kuriuos autoriai gali skelbti savo darbus netaikant tinkamumo finansavimui / instituciniu požiūriu kriterijų, svarbą; ATKREIPIA DĖMESĮ į modelių, kurie nėra grindžiami straipsnių tvarkymo mokesčiais ar panašiais mokesčiais už vienetą, įvairovę ir PABRĖŽIA, kad svarbu remti tokių modelių plėtojimą, vadovaujant viešosioms mokslinių tyrimų organizacijoms;
7. PABRĖŽIA, kad labai svarbu vengti situacijų, kai tyrėjai turi ribotas galimybes pasirinkti publikavimo kanalus ne dėl kokybės kriterijų, o dėl finansinių pajėgumų, ir kai prieigą prie mokslinių publikacijų riboja mokėjimo užtvaros; PALANKIAI VERTINA koordinavimą ES viduje ir su pasauliniais partneriais siekiant remti teisingumą akademinėje leidyboje, atsižvelgiant į UNESCO rekomendaciją dėl atvirojo mokslo⁶;

**Pasitikėjimo didinimas ir aukštos kokybės, skaidrumo ir sąžiningumo užtikrinimas
akademinėje leidyboje**

8. PABRĖŽIA, kad akademinė laisvė apima teisę laisvai apibrėžti mokslinių tyrimų klausimus, pasirinkti ir plėtoti teorijas, rinkti empirinę medžiagą, taikyti akademinio mokslinių tyrimų metodus, kvestionuoti pripažintą išmintį ir teikti naujas idėjas, taip pat apima teisę dalytis tokių tyrimų rezultatais, juos platinti ir skelbti, be kita ko, pasitelkiant mokymąsi ir mokymą, ir PABRĖŽIA, kad bet koks šios praktikos apribojimas kelia grėsmę akademiniai laisvei ir mokslinių tyrimų etikai;

⁶ [UNESCO rekomendacija dėl atvirojo mokslo. UNESCO skaitmeninė biblioteka](#)

9. PABRĖŽIA, kad griežtas tarpusavio vertinimas ir toliau turėtų būti itin svarbus akademinei leidybai, tyrėjams prisiimant atsakomybę už tarpusavio vertinimą ir teikiant ekspertų konsultacijas redakcinėse kolegijose, užtikrinant mokslinius standartus, mokslinių tyrimų pagrįstumą ir kokybę; AKCENTUOJA, kad pasitelkiant tarpusavio vertinimą ir toliau turėtų būti puoselėjama ir palaikoma mokslinių tyrimų etika ir pasitikėjimas mokslu, be kita ko, atšaukiant nepagrįstas publikacijas; PRIPAŽIŠTA, kad tarpusavio vertinimo sistema šiuo metu susiduria su įvairiais iššūkiais, pvz., auga pateiktų publikacijų skaičius ir didėja recenzentų nuovargis; PABRĖŽIA, kad reikia skatinti skaidrumą taikant atvirą tarpusavio vertinimo praktiką ir pripažinti tyrėjų darbą tarpusavio vertinimo srityje ir už jį atlyginti;
10. AKCENTUOJA, kad atkuriamumas yra itin svarbus mokslinių tyrimų kokybės požymis, glaudžiai susijęs su mokslinių tyrimų skaidrumu ir jų etika, ir kad nepakankamas atkuriamumas gali turėti neigiamo poveikio mokslo pažangai ir pasitikėjimui mokslu;

Tolesni veiksmai

Pagrindinės sąlygos

11. RAGINA valstybes nares ir Komisiją padidinti paramą, skiriamą siekiant plėtoti suderintą institucinę ir finansavimo politiką ir strategijas, susijusias su pelno nesiekiančių atviros prieigos daugialypio formato akademinės leidybos modelių kūrimu Europoje, autoriams ar skaitytojams nepatiriant jokių išlaidų, ir parengti ir įgyvendinti veiksmų gaires arba veiksmų planus dėl didelio tokių leidybos modelių išplėtimo;

12. PALANKIAI VERTINA tai, kad kai kurios valstybės narės į savo nacionalinius autorių teisių teisės aktus įtraukė antrines leidybos teises, taip suteikdamos atvirą prieigą prie akademinių publikacijų, susijusių su viešosiomis lėšomis; RAGINA Komisiją 2022–2024 m. Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE) politikos darbotvarkės 2 veiksmo kontekste išnagrinėti ir pasiūlyti ES lygmens priemones, kuriomis būtų siekiama pašalinti kliūtis, trukdančias prieigai prie viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatų, taip pat publikacijų ir duomenų mokslinių tyrimų tikslais, ir juos pakartotinai naudoti, kartu užtikrinant autoriaus sutikimą; RAGINA valstybes nares atnaujinti savo nacionalinę atviros prieigos politiką ir gaires, kad akademinės publikacijos būtų nedelsiant atvira prieinama pagal atviras licencijas ir mokslinių tyrimų duomenims būtų taikomi FAIR (randamumo, prieinamumo, sąveikumo ir pakartotinio panaudojimo) principai ir principas „atvira – kiek įmanoma, uždara – kiek būtina“, atsižvelgiant į EBPO rekomendaciją dėl prieigos prie viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų duomenų⁷;
13. PABRĖŽIA, kad reikia pokyčių mokslinių tyrimų kultūroje, kad būtų pripažįstama įvairi mokslinių tyrimų veikla, siekiant visa apimančio tikslo kuo labiau pagerinti aukštą mokslinių tyrimų kokybę ir padidinti jų poveikį; šiuo atžvilgiu PALANKIAI VERTINA Pažangos mokslinių tyrimų vertinimo srityje koalicijos (CoARA) veiklą ir SKATINA glaudų suinteresuotųjų subjektų, valstybių narių, Komisijos ir asocijuotųjų šalių dialogą mokslinių tyrimų vertinimo reformos srityje, koordinuojant veiksmus su pasauliniais partneriais;
14. PAŽYMI, kad duomenų ir patikimos informacijos apie akademinės leidybos padėtį, įskaitant išlaidas ir bibliometrinius duomenis, trūkumas trukdo pažangai plėtojant, įgyvendinant ir vertinant atviros prieigos politiką ir silpnina valstybių narių ir mokslinių tyrimų organizacijų poziciją derybose su komerciniais leidėjais; PRIPAŽĪSTA vykstančius pokyčius, kad būtų stebima pažanga siekiant atvirojo mokslo pagal Europos atvirojo mokslo debesiją, remiantis nacionaline stebėseną ir bendrais kokybiniais bei kiekybiniais rodikliais; RAGINA valstybes nares ir Komisiją paspartinti šiuos pokyčius ir sumažinti stebėsenos iniciatyvų susiskaidymą – į EMTE stebėsenos mechanizmą įtraukiant atvirojo mokslo stebėseną – ir dėti pastangas užtikrinti, kad stebėsenos duomenys atitiktų FAIR principus;

⁷ [EBPO rekomendacija dėl prieigos prie viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų duomenų - EBPO](#)

Pajėgumai: infrastruktūros ir įgūdžiai

15. TOLIAU RAGINA valstybes nares remti „Open Research Europe“ (ORE) bandomąjį projektą siekiant sukurti kolektyvinę, pelno nesiekiančią didelio masto atviros prieigos mokslinių tyrimų leidybos paslaugą, skirtą viešosioms gėrybėms teikti, ir skatinti bei remti kitas su konkrečia tema susijusias ir nacionalines pelno nesiekiančias atviros prieigos leidybos platformas ir modelius, kuriais tyrėjams teikiamos aukštos kokybės leidybos paslaugos ir kurie, kai įmanoma ir tinkama, yra sujungti Europos lygmeniu siekiant didesnio pajėgumo, efektyvumo, tinkamumo naudoti ir ekonominio veiksmingumo;
16. RAGINA valstybes nares ir Komisiją investuoti į sąveikią, pelno nesiekiančią publikavimo infrastruktūrą, grindžiamą atvirąja programine įranga ir atviraisiais standartais, ir ją skatinti, kad būtų išvengta paslaugų susaistymo ir nuosavybės teise priklausančių sistemų, taip pat sujungti šias infrastruktūras su Europos atvirojo mokslo debesija;
17. RAGINA valstybes nares ir Komisiją plėtoti tarpusavio mokymąsi tarpusavio vertinimo srityje, apimant principus ir praktiką, susijusius su tuo, kaip skatinti skaidrumą ir kaip pripažinti ir atlyginti už tarpusavio vertinimo veiklą tyrėjų vertinimo srityje;
18. RAGINA valstybes nares ir Komisiją imtis veiksmų siekiant skatinti institucinių gebėjimų stiprinimą ir didinti tyrėjų žinias apie intelektinės nuosavybės teises ir jų vertę, įskaitant autorių teisių perdavimo leidėjams pasekmes ir tyrėjų strateginio intelektinės nuosavybės valdymo svarbą, sudarant palankesnes sąlygas nedelsiant suteikti neribotą atvirą prieigą prie mokslinių publikacijų;
19. PRAŠO valstybių narių ir Komisijos suderinti savo atviros prieigos ir atvirojo mokslo politiką ir rekomendacijas su Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų paktu⁸ ir Europos tikslųjų ir humanitarinių mokslų akademijų federacijos Europos elgesio kodeksu dėl mokslinių tyrimų etikos⁹ ir PABRĖŽIA, kad tai darant labai svarbu rengti mokymus ir medžiagą, kurie padėtų tyrėjams taikyti atvirojo mokslo principus, kartu užtikrinant, kad būtų laikomasi aukštų mokslinių tyrimų etikos standartų;

⁸ OL L 431, 2021 12 2, p. 1–9.

⁹ [ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017.pdf](#)

20. PRAŠO valstybių narių, bendradarbiaujant su Komisija, sistemingai spręsti grobuoniškos leidybos klausimą ir skatinti bei remti studentų ir tyrėjų mokymą atsakingos, atviros ir etiškos leidybos praktikos klausimais visais karjeros etapais, taip suteikiant jiems reikiamų įgūdžių ir gebėjimų, taip pat užtikrinti tinkamą mokymą ir informuotumą apie grobuonišką, abejotiną, apgaulingą ir prastos kokybės leidybos praktiką ir jos neigiamą poveikį mokslinių tyrimų patikimumui.
-